

Dovolená a cestování pacientů v dialyzačním programu

David Martynek, PhDr. Jana Haluzíková, Ph.D.

Ústav nelékařských zdravotnických studií, Fakulta veřejných politik v Opavě, Slezská univerzita, Opava

Chronická onemocnění se vyznačují vleklým, dlouhodobým, mnohdy celoživotním průběhem. V různé míře ovlivňují kvalitu života nejen po stránce biologické, ale i psychosociální. Dialyzovaní pacienti musí docházet pravidelně na dialyzační středisko, jsou vázání konkrétním místem, časem a mnozí se tak domnívají, že dovolená v jiném městě či státě není možná. V současné době mohou pacienti využít tzv. *prázdninové dialýzy*, která umožňuje dialyzovaným pacientům využít možnosti cestování v rámci České republiky nebo do zahraničí. Rezervaci si může pacient zajistit sám anebo mu pomůže jeho mateřské středisko, anebo se může obrátit na koordinátora prázdninové dialýzy. Na internetu si pacienti mohou najít seznam dialyzačních středisek, které tyto možnosti nabízejí. Po domluvě s mateřským centrem následně pokračuje včasné vyřízení dokumentů k umožnění prázdninové dialýzy.

Klíčová slova: dialýza, dovolená, pacient, prázdninový koordinátor.

Holidays and travel for patients in the dialysis programme

Chronic diseases are characterized by a protracted, long-term, often lifelong course. To varying degrees, they affect the quality of life not only biologically, but also psychosocially. Dialysis patients must regularly come to the dialysis center, they are attached to a specific place and time, so many people believe that a vacation in another city or country is impossible. Currently, patients can use so-called holiday dialysis, which allows dialysis patients to use the possibility to travel within the Czech Republic or abroad. The patients can make the reservation themselves or their parent center can help them, or they can contact a holiday dialysis coordinator. On the internet, patients can find a list of dialysis centers that offer these possibilities. After an agreement with the parent center, the timely processing of documents to enable holiday dialysis continues.

Key words: dialysis, holiday, patient, vacation coordinator.

Úvod

Chronická onemocnění se vyznačují vleklým, dlouhodobým, mnohdy celoživotním průběhem. V různé míře ovlivňují kvalitu života nejen po stránce biologické, ale i psychosociální. Často je nutné dodržování režimových opatření, např. dodržování diety, pravidelná fyzická aktivita, návštěva dialýzy aj. Pravidelná návštěva dialýzy může být vnímána jako překážka v různých aktivitách, např. cestování.

Pacienti s chronickým onemocněním mají své potřeby a je nezbytné, aby je ošetřující personál znal. Nenaplnění potřeb v některé oblasti se může projevit na jeho stránce fyzické, psychické a sociální. Pokud jsou všechny potřeby saturovány pacient se cítí klidně a vyrovnaně. Jedna z potřeb je i cestování jak po rodné zemi, tak i do zahraničí. Dialyzovaní pacienti musí docházet pravidelně na dialyzační středisko, jsou vázání konkrétním místem, časem a mnozí se tak domnívají, že dovolená v jiném městě či

DECLARATIONS:

Declaration of originality:

The manuscript is original and has not been published or submitted elsewhere.

Ethical principles compliance:

The authors attest that their study was approved by the local Ethical Committee and is in compliance with human studies and animal welfare regulations of the authors' institutions as well as with the World Medical Association Declaration of Helsinki on Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects adopted by the 18th WMA General Assembly in Helsinki, Finland, in June 1964, with subsequent amendments, as well as with the ICMJE Recommendations for the Conduct, Reporting, Editing, and Publication of Scholarly Work in Medical Journals, updated in December 2018, including patient consent where appropriate.

Conflict of interest:

Not applicable.

Consent for publication:

Not applicable.

Cit. zkr: Med. Praxi. 2024;21(4):215-217
<https://doi.org/10.36290/med.2024.028>
Článek přijat redakcí: 29. 5. 2024
Článek přijat k tisku: 20. 8. 2024

PhDr. Jana Haluzíková, Ph.D.
phdr.Jana.Haluzikova@gmail.com

státě není možná. V současné době mohou pacienti využít tzv. *prázdninové dialýzy*, která umožňuje dialyzovaným pacientům využít možnosti cestování v rámci České republiky nebo do zahraničí (1).

V Evropské unii bylo rozhodnuto o podpoře zdravotnických služeb pro cestující, kteří jsou postihnutí chronickým ledvinným selháním s nutností dialyzační léčby. Footman (2) uvádí, že se zvýšil počet pacientů, kteří využívají tuto službu, bohužel dosud nejsou k dispozici přesné údaje.

Dovolená v průběhu dialyzační léčby je doporučována, pacienti mohou vycestovat do zahraničí nebo cestovat v rámci České republiky. Prázdninová dialýza je určena pacientům společností Fresenius Medical Care anebo B. Braun. Na koordinátory těchto společností se mohou obrátit i pacienti, kteří jsou dialyzováni na jiných dialyzačních střediscích v rámci České republiky. V současné době je k dispozici dostatečný počet destinací, kde pacienti mohou strávit dovolenou. K oblíbeným destinacím patří např. Slovensko, Chorvatsko, Řecko, Sicílie aj.

Obecné organizační pokyny

Prázdninová dialýza je poskytována bezplatně. Pacientům doporučujeme (min. dva měsíce před plánovaným odjezdem), aby si v dostatečném předstihu vybral vhodnou destinaci, vyřídil všechny potřebné doklady a byly splněny veškeré podmínky. Rezervaci si může pacient zajistit sám anebo mu pomůže jeho mateřské středisko anebo se může obrátit na koordinátora prázdninové dialýzy (2). Na internetu si pacienti mohou najít seznam dialyzačních středisek, které tyto možnosti nabízejí. Důležité je se ujistit, zda zařízení není soukromé. V tom případě by si musel klient uhradit výdaje sám (3). Po domluvě s mateřským centrem následně pokračuje vyřízení dokumentů k umožnění využití prázdninové dialýzy (3).

Pacient si připraví dokument Holiday Dialysis Request, který vyplní ošetřující lékař (v anglickém jazyce), všeobecné podmínky, souhlas se zpracováním osobních údajů. Oboustrannou kopii Evropského průkazu zdravotního pojištění (EHIC) – pokud cestuje v rámci Evropské unie (EU). V rámci EU je mnoho středisek, které kartu EHIC akceptují, existují však střediska (většinou soukromá), která kartu EHIC neakceptují a pacient si musí léčbu uhradit a následně žádat

o kompenzaci u své zdravotní pojišťovny. V rámci EU je prostřednictvím EHIC dialyzační léčba bezplatná. Pacient si připraví oboustrannou kopii občanského průkazu anebo cestovního pasu. Veškeré dokumenty se zasílají koordinátorovi služby Prázdninová dialýza, ten zpracuje dokumenty a zašle na zahraniční dialyzační středisko. Je-li v daném středisku volná kapacita v požadovaném termínu, vystaví předběžné potvrzení zahraniční dialýzy. Po tomto schválení lze provést nákup zájezdu. Po finálním potvrzení zašle pacient koordinátorovi laboratorní výsledky, které v první den dialýzy nesmí být starší 30 dnů, ten je zašle zahraničnímu středisku. Jedná se o laboratorní výsledky HIV 1+2, HBsAg, AntiHBs, ANTIHbC, HCV, MRSA (výtěr z nosu a krku), ionty, hemoglobin a renální parametry. Jsou-li v pořádku, pacient obdrží finální potvrzení. V případě, že výsledky v požadovaném termínu nebudou dodány, pacientovi nebude dialýza poskytnuta. Po příjezdu jedince využívající této služby a prostudování příložených informací, je poskytnuto lékařské vyšetření nefrologem daného střediska (2).

Důležité je, aby dialyzační středisko, kam bude pacient v průběhu dovolené docházet, bylo v okolí hotelu, v němž je pacient ubytovaný. Výběr destinace, kde chce pacient trávit dovolenou je nesmírně důležitý. Uživatel prázdninové dialýzy by měl vybrat lokalitu, kde je v případě zdravotních komplikací v rozumném dosahu lékařská podpora (3).

Při volbě hotelu by měl pacient zvážit, zda hotel umožňuje vyhovět specifickým požadavkům dialyzovaných pacientů, například přípravě speciálního jídelníčku, který dialyzovaný pacient musí dodržovat (3).

Prázdninová dialýza v rámci zahraničí

V prázdninovém středisku obdrží potřebné dokumenty z mateřského střediska, kde jsou uvedeny základní informace o průběhu hemodialýzy. Prázdninové středisko může mít jiné vybavení a postupy, než je pacient zvyklý (3).

Při cestování do zahraničí se většina pacientů obává jazykové bariéry. Ve většině zahraničních resortů to v dnešní době není problém, každé dialyzační středisko má svého tlumočníka.

Při příletu na letiště bývá převoz do hotelu hrazen. Stejně tak i převoz z hotelu na dialyzační

středisko. Pobyt i proceduru hradí středisko. V případě, že pacient cestuje společně s rodinou, tak je celé rodině za malý poplatek zajištěn pobyt, přispívá se na letenky anebo organizuje doprava z letiště na hotel za výhodné ceny. Výše příspěvků je ovlivněna délkou pobytu, záleží i na společnosti, která dialýzu zajišťuje. Většina pacientů preferuje ranní dialýzu.

Dialyzační střediska často organizují různé venkovní aktivity, kde můžeme zařadit návštěvu historických památek nebo plavby po moři.

Největší obavy pacientů jsou ze vzniku možných zdravotních komplikací, řešení různých potíží, ty však rychle odpadnou (4).

Většinu pacientů, kteří cestují, zláká exotická kuchyně. Před odjezdem by si pacient měl promluvit se svým dietologem o stravě v lokalitě, kde má v plánu trávit dovolenou. Je vhodné upozornit koordinátora zájezdu na nutnost dodržování speciální diety v případě cestování letadlem. V méně rozvinutých zemích by měl pacient používat preventivní opatření, kdy k hydrataci používá pouze balenou vodu, měl by se vyhnout pouličním nebaleným výrobkům (3).

Užívá-li pacient dlouhodobě medikaci, kterou si s sebou musí vzít, doporučuje se rozdělení tablet na dvě části. První polovinu si sbalí pacient do svého příručního zavazadla a druhou část léčiv do zavazadla. Při odbavení je nutno mít dopis od lékaře, kde se uvádí že léčiva, která pacient přepravuje, jsou na předpis. Vhodné je, aby u sebe pacient měl seznam všech léků, jejich sílu a kdy je užívá. V případě, že pacient užívá léky, které je nutné udržovat v chladu, doporučuje se léky uložit do piknikového sáčku a s ledovými obaly vložit do chladicí termosky (3).

Jak bylo uvedeno, pacientům, jež vlastní kartu EHIC je poskytovaná péče zdarma, služby hradí pojišťovna pacienta. Při soukromých cestách nebo mimo Evropskou unii, musí pacient zaplatit na konci dovolené zdravotní péči, po příjezdu předá fakturu pojišťovně a uvedená částka mu bude proplacena. Může se stát, že uvedenou platbu nemusí pojišťovna v plné míře proplatit z důvodu, že v domovském státě je cena za poskytnutou péči jiná (2). Je vhodné, aby si pacient před odjezdem vyjednal se svou zdravotní pojišťovnou refundaci nákladů. Cena za jednu dialýzu činí 210–350 €, záleží na cílové destinaci.

Cestování s peritoneální dialýzou

Pacienti, kteří podstupují peritoneální dialýzu (PD), musí minimálně tři měsíce před zahájením dovolené informovat společnost, která zajišťuje dodávání potřebných pomůcek k peritoneální dialýze, aby zajistila jejich transport do vybrané destinace. Mateřské dialyzační centrum se spojí se společností, která dodává dialyzační roztok, následně společnost zařídí přepravu pomůcek. Transport pomůcek potřebných k PD může trvat až osm týdnů, proto je důležité plánovat dovolenou předem. Pacient by si měl dva až tři dny před odjezdem ověřit, zda potřebné pomůcky jsou již na místě a bez závad (3).

V případě pacientů podstupujících peritoneální dialýzu a využívajících možnost automatické peritoneální dialýzy (APD) žádána z pojišťoven pro dovolenou neumožňuje připojištění přístroje. Jedinou možností připojištění je prostřednictvím domácího připojištění. Při odbavení na letišti nebo při průjezdu hranicemi je nutné mít od lékaře dopis, který obsahuje informace o držiteli APD, pomůckách a jejich manipulaci (3).

Jeli potřeba výměna dialyzačního roztoku v průběhu cesty, pacient by měl dbát na maximálně aseptický proces výměny. Pokud je výměna nutná na letišti nebo jiné mezizastávce, je vhodné výměnu provést v čistém prostředí. Výměna by neměla být prováděna v nehygienických místnostech, jako je například toaleta. Při terapii kontinuální ambulantní peritoneální dialýzy (CAPD) není velkým problémem, pokud se výměna dialyzátu během cesty provede třikrát místo čtyř výměn. Většina lidí při dovolené věnuje výměně dialyzátu mnohem větší pozornost než v domácím prostředí, proto je procento peritonitidy poměrně malé (3).

Prázdninová dialýza v rámci České republiky

Pokud mají pacienti obavy z cesty do zahraničí mohou začít s cestováním v České republice. Doporučuje se najít destinaci v blízkosti dialyzačního střediska. Pobyt na dialyzačním středisku se musí domluvit v dostatečném předstihu. Většinou nebývá problém zajistit dopravu v místě pobytu na dialýzu sanitním vozem tam a zpět.

Dialyzační centra nabízejí možnost zajistit dialýzu i zahraničním pacientům. Např. na stránkách Nephrocare (4), je podrobný návod pro zahraniční klienty využívající prázdninovou dialýzu k cestování do ČR i seznam destinací, které může využít. Tato služba je pro obyvatele EU bezplatná, pro obyvatele mimo EU (bez průkazu EHIC) stojí jedna dialýza minimálně 210–350 €. V případě komplikací se mohou zvýšit náklady na léčbu. V příspěvku uvádíme příklady lázeňských zařízení umožňující prázdninovou dialýzu Nephrocare-Dialysis Centres, Find Your Dialysis Center or Care Center-B. Braun (bbraun.com), Lázně Teplice (lazneteplice.cz), lázně Luhačovice (lazneluhačovice.cz), Lázně Mšené (msene.cz). V podstatě si pacient může vybrat jakýkoliv resort, kde chce strávit dovolenou a koordinátorka zjistí, zda je možné využít nejbližší dialyzační centrum.

Další možnosti cestování

V dnešní době jsou možnosti jako transportní dialyzační centra. Jednou z možností je *Big Red Kidney Bus* (Velký Červený Ledvinový Autobus). Jedná se o autobus, který je vybaven dialyzačními křesly a domácími dialyzačními stroji. Tato možnost se nachází pouze v Austrálii, kde autobus jezdí na vybrané trase. Většina pacientů si tento nápad v Austrálii oblíbila a opakovaně této možnosti využívá (kidney.org.au). Byl proveden výzkum na téma *The effect of holiday haemodialysis treatments on patient mood, adverse symptoms and subjective wellbeing using the Big Red Kidney Bus* (Vliv

prázdninové dovolené na náladu pacienta, komplikace a subjektivní pocity při využití velkého červeného ledvinového autobusu). Jeho výsledkem bylo významné zlepšení nálady pacientů a snížení množství komplikací. U indexu pohody došlo k mírnému nevýznamnému zlepšení (5). Kromě této studie se nám nepodařilo dohledat další.

Stein et al. (3) uvádí, že v dnešní době existuje mnoho dalších exotických lokalit s hemodialýzou, včetně speciálních plaveb, určených pro dialyzované pacienty.

Cestování a čekací listina na transplantaci

Pacienti, kteří jsou zapsáni na waiting list, mohou cestovat. Musí o svých cestovních plánech informovat transplantčního koordinátora, který posoudí, zda v případě nalezení vhodného dárce se bude moci rychle vrátit domů a připravit se na transplantaci. Bohužel problémem je nemožnost dostavit se v požadovaný termín na místo konání transplantace. Před odjezdem na dovolenou je vhodné zjistit, zda a jakým způsobem je možné pořadí na waiting listu přechodně „pozastavit“ nebo zda se nabízí jiná možnost, jak postupovat. V zahraničních zemích existuje možnost připojištění, která umožňuje pacientovi proplacení veškerých nákladů zahrnující zpáteční cestu. Nevýhodou je, že návrat je nutný do dvanácti hodin na požadované místo. Bohužel u nás žádná taková možnost neexistuje.

Závěr

V dnešní době mohou cestovat i pacienti závislí na hemodialýze. Rozdíl je v tom, že si musí najít v místě destinace nebo v jeho okolí dialyzační středisko. Důležité je včas zajistit možnosti dialýzy a domluvit se se zahraničním dialyzačním centrem. S organizací pobytu je vhodné kontaktovat prázdninového dialyzačního koordinátora.

LITERATURA

- Haluzíková J. Kvalita života u dialyzovaných. In: Haluzíková J, Břegová B. Ošetřovatelství v nefrologii. Praha: Grada Publishing, 2019. s. 168.
- Footman K, Mitrio S, Zanon D, et al. Dialysis services for tourists to the Veneto Region: a qualitative study. *J Ren Care*. 2015 Mar;41(1):19-27. doi: 10.1111/jorc.12088. Epub 2014 Sep 15. PMID: 25220602.
- Stein A, Wild J, Auer J. *Kidney dialysis and transplants*. 1. London: Class Publishing; 2002.

- Prázdninová dialýza [Internet]. [cited 2023-07-23]. Available from: <https://www.nephrocare.cz/pacienti/prazdninova-dialyza-holiday-dialysis.html>.
- Sims J, et al. The effect of holiday haemodialysis treatments on patient mood, adverse symptoms and subjective wellbeing using the Big Red Kidney Bus. *Nephrology* [Internet]. 2017;107-113 [cited 2020-07-06]. ISSN 13205358. Available from: <http://doi.wiley.com/10.1111/nep.12811>.
- B. Braun Avitu Prázdninové dialýzy. [Internet]. [cited 2023-

- 07-23]. Available from: <https://rekreační-dialýza.cz>bbaun-prazdninove-dial>.
- Fresenius Medical Care – Prázdninová dialýza [Internet]. [cited 2023-07-23]. Available from: <https://rekreační-dialýza.cz>fresenius-prazdninova-dialyza>.
- Beran J, Javůrková A. *Lékařská psychologie v praxi*. Praha: Grada Publishing; 2010.
- Martynek D. *Cestování s dialýzou*. Bakalářská práce. Slezská univerzita; 2020. Vedoucí práce PhDr. Jana Haluzíková, PhD.